

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

پرونده شخصیت در دادرسی

اطفال و نوجوانان بزهکار

با رویکرد تطبیقی به نظام عدالت کیفری ایالت کالیفرنیا

مؤلف

پگاه قریانی زید

کارشناس ارشد حقوق جزا و جرم‌شناسی از واحد الکلیسم دانشگاه آزاد اسلامی
وکیل پایه یک دادگستری

انتشارات جاودان

سرشناسه : قربانی زیردهی، پگاه، ۱۳۶۲-
 عنوان قراردادی : ایران، قوانین و احکام
 عنوان و نام پدیدآور : پرونده شخصیت در دادرسی اطفال و نوجوانان بزهکار با رویکردی تطبیقی
 به نظام عدالت کیفری ایالت کالیفرنیا/ مؤلف: پگاه قربانی زیردهی.
 مشخصات نشر : تهران: جاودانه، جنگل، ۱۳۹۲
 مشخصات ظاهری : ۲۷۲ ص.
 شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۱۵۸-۳۰۷-۰
 وضعیت فهرست‌نویسی : فیبا
 موضوع : قانون کیفری - - ایران
 موضوع : قانون کیفری - - ایالات متحده
 موضوع : حقوق تطبیقی
 موضوع : نوجوانان بزهکار - - ایالات متحده
 موضوع : نوجوانان بزهکار - - ایران
 موضوع : شخصیت (حقوق)
 موضوع : دادرسی جزایی - - ایران
 موضوع : دادرسی جزایی - - ایالات متحده
 رده‌بندی کنگره : ۴۱۲/۴۰۰/ق/۳۸۰ KMH
 رده‌بندی دیویی : ۴۵/۵۳
 شماره کتابشناسی ملی : ۳۴۰۰۰۲۲

چاپ اول

عنوان کتاب: پرونده شخصیت در داد رسمی اطفال و نوجوانان بزهکار
 با رویکردی تطبیقی به نظام عدالت کیفری ایالت کالیفرنیا
 تألیف: پگاه قربانی زیردهی
 ناشر: انتشارات جاودانه، جنگل
 ناظر فنی: امین لشکری
 نوبت و سال چاپ: اول، ۱۳۹۲
 قطع و تیراژ: وزیری، ۵۰۰ نسخه
 قیمت: ۱۰۰۰۰۰ ریال
 شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۱۵۸-۳۰۷-۰

<http://www.junglepub.org>
[email:// Info@junglepub.org](mailto:Info@junglepub.org)

تلفن: ۰۲۱-۶۶۴۸۶۱۱۵-۹-۶۶۴۸۲۸۳۰
 ۰۳۱۱-۳۲۰۵۰۶۷-۳۲۰۳۸۰۰-۹

«حق چاپ برای مؤلف محفوظ است»

من به سرچشمه نورشید نه خود بردم راه
 ذره‌ای بوردم و مهر تو مرا بالا برد.
 نفستین سپاس به پیشگاه حضرت دوست که هر چه هست از اوست.

خاله‌بزرگترین سپاسم را به خاطر عشق و حمایت مداومشان، به پدر و مادر عزیزم تقدیم می‌کنم. رشنگانی که همواره بر کوتاهی و درشتی‌های من قلم عفو کشیده و کریمانه از کنار عقلت دادیم گذشتند و در تمام عرصه‌های زندگی یاورم بودند.

صمیمانه این سپاسم را به برادر و خواهر مهربانم، همراهان همیشگی و پشتوانه‌هایم در زندگی تقدیم می‌کنم. عمیق‌ترین قدردانی‌ام را به خاطر ترغیب، بصیرت و تلاش‌های بی‌دریغش به غزاله عزیزم تقدیم می‌کنم.

بیشترین سپاسم را به استاد فرهیخته دکتر شادی عظیم‌زاده که با فراست، سعه صدر، حسن خلق و فروتنی از هیچ کمک و راهنمایی‌ای بر من دریغ ننموده و همواره چون معلمی دلسوز مرا در مسیر صحیح هدایت نمود، تقدیم می‌دارم. باشد که این خردترین، بخشی از زحمات ایشان را جبران نماید.

از استاد صبور و دانشمند دکتر طاهره علابدی تهرانی و استاد محترم دکتر میلانی کمال تشکر و قدردانی را دارم.

همچنین از اساتید محترم دکتر شهلا معظمی، دکتر زینب زندی و دکتر محمود مهدوی به دلیل راهنمایی‌ها و مساعدت‌هایشان در روند تهیه کتاب تشکر می‌کنم.

ضمناً از واحد الکترونیکی دانشگاه آزاد اسلامی به دلیل مساعدت‌هایش از این اثر کمال تشکر و قدردانی را دارد.

تقدیم

یار بعضی نغمات روشنم می‌دارد!

قوت‌م می‌بخشد، راه می‌اندازد!

نام بعضی نغمات رزقِ روحم شده است؛

وقت هر دلتنگی سوبشان دارم دست...

(نیاپوش)

ماحصل آمده‌ها را تقدیم می‌کنم به فرشتگانی که مهر آسمانی‌شان آرام‌بخش
زندگانی زمین‌هاست. دو نام یکی برتر از دیگری، دو زندگی یکی ورای دیگری؛
استوارترین تکیه گاه بایتان بر مهر و چشمان پر امید پدر و مادر عزیزتر از جانم، که با
قلبی مملو از عشق و ایثار روشن‌گر راه من در سختی‌ها و مشکلات بوده‌اند. آوردی گران
سنگ‌تر از این ارزان نداشتم به یک بایتان نثار کنم، باشد که حاصل تلاشم نسیم گونه،
غبار خستگیان را بزدايد.

بوسه بردستان پرمهرتان،

چکیده

ماحصل کوشش اندیشمندان مکتب تحقیقی در تأکید بر شخصیت بزهکار- به جای توجه صرف به پدیده جرم- و بررسی همه جانبه وضعیت خانوادگی، اجتماعی، پزشکی و روانپزشکی او، نظام عدالت کیفری را به تفهیم واکنش های اجتماعی در برابر بزهکاران به ویژه اطفال و نوجوانان هدایت نمود. شخصی سازی کیفر، با ارزیابی سوابق روحی، زیستی و اجتماعی بزهکاران زودرس و تعیین روش های اصلاحی و درمانی مناسب، در راستای کاهش فاکتورهای ریسک، جای کیفرهای سرکوبگرانه، می تواند آنها را از تکرار بزه و پایداری در بزهکاری در امان بدارد.

تشکیل پرونده اختصاصی، که تبیین کننده پیشینه فردی و اجتماعی متهم است؛ به عنوان یکی از ابزارهای تخصصی کیفر، در مورد افراد زیر ۱۸ سال، متضمن شناخت بسط و کاملی از شخصیت بزهکار، خطرناک او و علل به وجود آورنده آن است که می تواند نظام عدالت کیفری را در تکیه بر باجران بزهکاری اطفال و نوجوانان، احیاء و اصلاح آنها توانمند سازد.

خلاء تشکیل پرونده شخصیت در نظام عدالت کیفری ایران، به استثناء مرحله اجرای حکم حبس یا نگهداری در کانون اصلاح و تربیت به عنوان ابزاری جهت طبقه بندی محبوسین، فرآیند رسیدگی به بزهکاری افراد کم سن را به دادرسی منصفانه جدا ساخته است. با این وجود نظام عدالت کالیفرنیا، با اجتناب از نگاه سرکوبگرانه، تأکید بر جنبه مدنی و پیروی از یک نظام قضائی ویژه اطفال و نوجوانان، برگزیده سوابق اجتماعی آنها جهت فردی سازی واکنش قانونی بهره برده و موجبات رسیدگی عادلانه را فراهم آورده است. با وجود اینکه قانونگذار کالیفرنیا تشکیل پرونده شخصیت را در مورد بزهکاران پیش ریس اختیاری تلقی نموده است؛ قضات اطفال، عملاً برای صدور حکم عادلانه با هدف احیاء و اصلاح متهم، چاره ای جز استفاده از آن ندارند.

واژگان کلیدی

جرم شناسی بالینی، بزهکار پیش ریس، مؤلفه های خطر، فردی سازی مجازات، پرونده شناسایی شخصیت.

فهرست مطالب

مقدمه

بخش نخست: از بزهکاری اطفال و نوجوانان تا تشکیل پرونده شخصیت

فصل نخست - بزهکاری اطفال و نوجوانان	۳
مبحث نخست - مبانی نظری بزهکاری اطفال و نوجوانان	۵
گفتار نخست - بزهکاری اطفال و نوجوانان در سایه رهیافت‌های زیستی - روانی	۶
بند نخست - رهیافت‌های زیست‌شناختی	۶
بند دوم - رهیافت‌های روانشناختی	۱۱
گفتار دوم - بزهکاری اطفال و نوجوانان در سایه رهیافت‌های معاشرت ترجیحی و خرده‌فرهنگی	۱۵
بند نخست - رهیافت‌های معاشرت ترجیحی	۱۵
بند دوم - رهیافت‌های رضای (خرده‌فرهنگ‌ها)	۲۰
گفتار سوم - بزهکاری اطفال و نوجوانان در سایه رهیافت‌های نوین جرم‌شناسی	۲۳
بند نخست - رهیافت‌های برجسته‌سازی	۲۳
بند دوم - رهیافت‌های کنترل اجتماعی	۲۹
بند سوم - رهیافت‌های شرمساری باز یکپارگی	۳۵
مبحث دوم - ضرورت رویکردهای پیشگیرانه در دادرسی اطفال و نوجوانان بزهکار	۴۰
گفتار نخست - الگوی پیشگیری واکنشی در دادرسی اطفال و نوجوانان بزهکار	۴۲
بند نخست - پیشگیری واکنشی سرکوبگر	۴۳
بند دوم - پیشگیری واکنشی غیرسرکوبگر	۴۵
گفتار دوم - الگوی پیشگیری کنشی در دادرسی اطفال و نوجوانان بزهکار	۴۸
بند نخست - پیشگیری جامعه‌مدار	۵۰
بند دوم - پیشگیری رشد‌مدار	۵۱
گفتار سوم - الگوی پیشگیری مرحله‌ای در دادرسی اطفال و نوجوانان بزهکار	۵۵
بند نخست - برنامه‌های پیشگیری اولیه	۵۶
بند دوم - برنامه‌های پیشگیری ثانویه	۵۷
بند سوم - برنامه‌های پیشگیری ثالث	۵۹

فصل دوم- شناسایی علمی پرونده شخصیت	۶۱
مبحث نخست- سیر تکاملی پرونده شخصیت	۶۴
گفتار نخست- سیر تکاملی پرونده شخصیت اطفال و نوجوانان در ایالات متحده امریکا	۷۳
بند نخست- تأسیس اولین دادگاه اطفال و نوجوانان تا تصویب قانون تعلیق (۱۸۹۹-۱۹۲۵)	۷۴
بند دوم- افسردگی بزرگ و امنیت اجتماعی برای امریکائی‌ها (۱۹۲۵-۱۹۴۵)	۷۶
بند سوم- حقوق مدنی و رفاهی در دوره اصلاحات جدید (۱۹۴۵-۱۹۷۰)	۷۸
بند چهارم- عقب‌نشینی از مقررات رفاه ایالتی و فدرالیسم نوین (۱۹۷۰-۱۹۹۰)	۷۹
بند پنجم- ابرمتجاوزان نوجوان و هراس اخلاقی (۱۹۹۰-۱۹۹۹)	۸۰
بند ششم- رویایی تا «نجات کودکان» (۲۰۰۰- تاکنون)	۸۱
گفتار دوم- سیر تکاملی پرونده شخصیت اطفال و نوجوانان در نظام عدالت کیفری ایران	۸۲
بند نخست- پرونده شخصیت در سال‌های پیش از انقلاب	۸۲
بند دوم- پرونده شخصیت پس از پیروزی انقلاب اسلامی	۸۵
مبحث دوم- اجزای پرونده شخصیت و نحوه تشکیل آن	۸۷
گفتار نخست- آبرزواسیون مبتنی بر هست‌شناسی جنائی	۹۱
بند نخست- آبرزواسیون زیست‌شناختی در اندیشه متأخرین	۹۱
بند دوم- آبرزواسیون زیستی در اندیشه متأخرین	۹۵
گفتار دوم- آبرزواسیون مبتنی بر روانشناسی جنائی	۹۹
بند نخست- آبرزواسیون روانی در اندیشه متأخرین	۹۹
بند دوم- آبرزواسیون روانی در دوره معاصر	۱۰۳
گفتار سوم- آبرزواسیون مبتنی بر جامعه‌شناسی جنائی	۱۰۵
بند نخست- آبرزواسیون اجتماعی در اندیشه متأخرین	۱۰۶
بند دوم- آبرزواسیون اجتماعی در دوره معاصر	۱۰۹

بخش دوم: جایگاه پرونده شخصیت در مراحل رسیدگی به بزهکاری اطفال و نوجوانان در نظام عدالت کیفری (در ایران و ایالت کالیفرنیا)

فصل نخست- کارکرد پرونده شخصیت در مراحل مختلف فرآیند کیفری در ایران	۱۱۶
مبحث نخست- پرونده شخصیت در مرحله تعقیب و تحقیق	۱۵۹
گفتار نخست- شخصیت بزهکار در مواجهه با مقامات و مراجع تعقیب و تحقیق	۱۳۱
گفتار دوم- شخصیت بزهکار در صدور قرار تأمین کیفری	۱۳۵

گفتار سوم- شخصیت بزهکار در صدور قرارهای نهائی.....	۱۲۹
بند نخست- قرار بایگانی کردن پرونده.....	۱۳۱
بند دوم- قرار ارجاع به میانجیگری.....	۱۳۲
بند سوم- قرار تعلیق تعقیب.....	۱۳۳
مبحث دوم- پرونده شخصیت در مرحله محاکمه و صدور حکم.....	۱۳۵
گفتار نخست- نقش پرونده شخصیت در احراز مسئولیت کیفری بزهکاران ۹ تا ۱۵ سال.....	۱۳۸
گفتار دوم- نقش پرونده شخصیت در احراز مسئولیت کیفری بزهکاران ۱۵ تا ۱۸ سال.....	۱۴۳
مبحث سوم- پرونده شخصیت در مرحله اجرای حکم.....	۱۴۸
مبحث چهارم- پرونده شخصیت در مرحله پس از خروج از نظام عدالت کیفری.....	۱۵۹
فصل دوم- تاریخ پرونده شخصیت در مراحل مختلف فرآیند کیفری در ایالت کالیفرنیا..	۱۶۵
مبحث نخست- پرونده شخصی طفل و نوجوان بزهکار در رسیدگی های غیر رسمی.....	۱۷۰
مبحث دوم- پرونده تحقیق، اکتشاف و رسیدگی های رسمی.....	۱۷۳
گفتار نخست- ارجاع پرونده دادگاه کیفری بزرگسالان.....	۱۷۴
بند نخست- پرونده های واج شرایط «صرف نظر».....	۱۷۴
بند دوم- آئین دادرسی درخواست «صرف نظر».....	۱۷۵
بند سوم- مزایای رسیدگی در دادگاه کیفری بزرگسالان.....	۱۷۶
بند چهارم- معایب رسیدگی در دادگاه کیفری بزرگسالان.....	۱۷۶
گفتار دوم- رسیدگی در دادگاه اطفال و نوجوانان.....	۱۷۷
گفتار سوم- تهیه گزارش تحقیق اجتماعی.....	۱۷۹
گفتار چهارم- گروه آموزش های چندگانه.....	۱۸۵
بند نخست- ارزش های اصلی گروه آموزش های چندگانه.....	۱۸۷
بند دوم- اصول هدایت کننده گروه.....	۱۸۷
بند سوم- اعضاء گروه آموزش های چندگانه.....	۱۸۸
مبحث سوم- جایگاه پرونده تحقیق اجتماعی در صدور قرار نهائی.....	۱۹۰
مبحث چهارم- پرونده تحقیق اجتماعی در روند اجرای قرار نهائی.....	۱۹۴
گفتار نخست- مشاوره.....	۱۹۵
گفتار دوم- عضویت در برنامه تعلیق.....	۱۹۵
بند نخست- تعلیق.....	۱۹۶
بند دوم- مأموران تعلیق.....	۱۹۷

۱۹۹	بند سوم- نقض تعلیق
۱۹۹	گفتار سوم- سکونت در خارج از منزل
۲۰۳	بند نخست- سکونت در پرورشگاه یا خانه گروهی
۲۰۴	بند دوم- نگهداری در بخش عدالت اطفال و نوجوانان
۲۰۷	نتیجه گیری و پیشنهادها
۲۱۷	پیوست ها
۲۲۹	منابع مأخذ

مقدمه

بررسی دقیق بزهکاری‌های اطفال و نوجوانان کاشف این واقعیت است که اکثر نوجوانان و اطفال به‌طور اتفاقی مرتکب جرم می‌شوند و لذا از نظر شخصیتی، روحی و روانی با همگنان خود فرقی ندارند؛ به همین جهت جرم‌شناسان استعمال کلمه مجرم را فقط برای اطفالی مجاز می‌دانند که دارای سابقه بزهکاری و شخصیت مجرمانه باشند. از نظر جامعه‌شناسی و روانشناسی جنائی افرادی که تصادفاً دست به ارتکاب بزه می‌زنند معمولاً رفتاری منطبق با ارزش‌های اجتماعی دارند. ارتکاب جرم توسط آنها در شرایطی اتفاق می‌افتد که اگر فرد دیگری نیز در آن شرایط و محیط قرار گیرد ممکن است مبادرت به بزهکاری نماید. پیناتل^۱ جرم‌شناس فرانسوی می‌گوید: «تمام انسان‌ها در شرایط استثنائی می‌توانند تبدیل به یک بزهکار شوند.» در حقیقت معلوم می‌گردد که با علم و اطلاع و شناخت عمل و نتایج آن دست به ارتکاب بزه می‌زنند و آن ابایی نداشته باشد. لذا در یک ردیف قرار دادن اطفال بزهکار اتفاقی با مجرمین با سابقه منطقی و معقول نمی‌باشد و اطلاق بزهکاری به کلیه رفتارهای اطفال بر اساس موازین جنائی و انانیتون امعان نظر به کیفیت ارتکاب جرم، شخصیت مجرم و سابقه وی درست نیست.^۲

توجه به مسائل کودکان و نوجوانان به ویژه کودکان و نوجوانانی که در معرض خطر انحراف و بزهکاری هستند، از اولویت برخوردار است و دلیل این اولویت از سویی حساسیت ویژه دوران کودکی است؛ کودکی دورانی آکنده از لحظه‌های آینده‌ساز است. همه ابعاد جسمی، روانی و عاطفی کودک هر لحظه در حال رشد است. اگر شرایط رشد سالم برای کودک فراهم شود، این رشد سیری مثبت به خود می‌گیرد و اگر چنین شرایطی فراهم نشود، کودک در معرض خطر انحراف از مسیر رشد سالم قرار می‌گیرد و از این جهت دیگر مهم‌ترین اولویت در امر رسیدگی به وضعیت کودکان و نوجوانان در معرض خطر حق کودکان به حمایت در مقابل عوامل خطر و تأمین شرایط و عوامل حمایت‌کننده برای آنان

۱- Pinatel.

۲- نجفی‌توانا، علی، (۱۳۸۸)، نابهنجاری و بزهکاری کودکان و نوجوانان، چاپ سوم، نشر آموزش و سنجش، تهران، ص ۲۶.

از سوی دولت‌ها است. موضوع عمده اسناد بین‌المللی حقوق بشری توجه به دوران خردسالی، کودکی و نوجوانی است؛ زیرا در این دوران است که ساختار شخصیتی کودک شکل می‌گیرد و زیربنای مسیر آینده وی ساخته می‌شود. به همین دلیل است که اسناد بین‌المللی مربوط به حقوق بشر کودکان را به عنوان مهمترین و آسیب‌پذیرترین اقشار جامعه نام برده و تأکید نموده است که کودک در هر شرایطی باید جزء اولین کسانی باشد که از حمایت و تسهیلات بهره‌مند می‌گردد.^۱ در ایران از آن جهت که دارای جوان‌ترین ترکیب سنی در کشورهای جهان می‌باشد، توجه به بزهکاری افراد زیر ۱۸ سال بسیار حائز اهمیت است.^۲

معمولاً اطفال به صورت اتفاقی مرتکب بزه می‌شوند و ارتکاب بزه به علت عدم آگاهی و عدم توجه به تابعیت از اعمال، تبعیت از احساسات و عواطف، بدون سبق تصمیم و پیش‌بینی قبلی صورت می‌گیرد. این کجروی‌ها تحت تأثیر فشارهای اجتماعی، اقتصادی و شرایط نامساعد روحی و جسمانی اتفاق می‌افتد.^۳

اصولاً نمی‌توان بین شخصیت واقعی طفل و عمل ارتكابی تفکیکی قائل شد. به این معنی، همانطور که شخصیت خطرناک و ضد اجتماعی طفل، او را به ارتکاب جرم سوق می‌دهد، به همان ترتیب نیز جرم ارتکابی در شخصیت خطرناک طفل است. به بیان دیگر، جرم ارتكابی و شخصیت طفل دو امر لازم و ملزوم بوده و تفکیک آنها به هیچ وجه مبنای علمی ندارد. بنابراین در اتخاذ تصمیم دادگاه باید هم به شخصیت واقعی و هم به جرم ارتكابی توجه داشته و تصمیم خود را بر مبنای هر دو اتخاذ نماید. از آن گذشته، همانطور که اتخاذ تصمیمات غلیظ و شدید، طفل را بیشتر ضد اجتماعی و خطرناک بار می‌آورد، به همان ترتیب نیز سهل‌انگاری و ارفاق بی‌جهت و مساعدیت‌ناز سازی طفل را در آینده مختل خواهد ساخت.^۴

با لحاظ این که کودکان استثنائی به آن دسته از افراد گفته می‌شوند که در مقایسه با

۱- مهدوی، محمود، (۱۳۹۰)، پیشگیری از جرم (پیشگیری رشدمدار)، چاپ اول، انتشارات سمت، تهران، صص ۸۴-۸۶.

۲- مطابق آمار سال ۱۳۸۵ مرکز آمار ایران، حدود ۴۰٪ جمعیت کشور در سنین زیر ۱۸ سال قرار دارند. همان، ص ۶۷.

۳- طبق مطالعات موجود حدود ۸۰٪ از اطفال بزهکار فاقد سابقه کیفری به‌طور اتفاقی و تصادفی مرتکب جرم می‌شوند.

نجفی توانا، علی، (۱۳۸۸)، پیشین، ص ۶۱.

۴- شامیانی، هوشنگ، (۱۳۸۸)، حقوق جزای عمومی، جلد ۲، چاپ پانزدهم، انتشارات مجد، تهران، ص ۴۴.

همسالان خود از نظر هوشی و ذهنی، رفتاری و هیجانی، میزان سازگاری و سلامت جسمی از هنجار فاصله معنی داری دارند، در این صورت کودکان و نوجوانان بزهکار را می‌توان استثنائی محسوب کرد. در کتب روانشناسی و درسنامه‌های کودکان استثنائی، بزهکاری در طبقه کودکان ناسازگار یا دشوار قرار می‌گیرد. علاوه بر آن، چون این کودکان نیاز به خدمات آموزشی و پرورشی، روش‌های اصلاحی و توانبخشی ویژه دارند، از این منظر نیز استثنائی محسوب می‌شوند. نکته دیگری که باید مورد توجه قرار گیرد این است که تعدادی از این افراد، دچار نقایص ذهنی هستند که از یک‌سو، مسئولیت کیفری آنها را زیر سؤال می‌برد و از سوی دیگر، حتی نمی‌توان آنان را در کانون اصلاح و تربیت نگهداری کرد. تعدادی از آنها نیز با توانایی‌های یادگیری دچار افت تحصیلی و ترک تحصیل و نهایتاً رفتارهای ضد اجتماعی شده‌اند. بررسی‌ها نشان می‌دهند؛ تفاوت‌های فردی و پریشانی عاطفی بین کودکان را نشان می‌دهد که مرتکب بزهکاری می‌شوند، بیش از جمعیت همسان و غیر بزهکار است. توجه به تفاوت‌های فردی و رفتاری در ارتکاب بزه و خلافاکاری‌های آنان برای قضات و دادرسان بدون کمک افتخار تخصص در امور روانی و رفتاری مانند روانشناس، روانپزشک و مددکار اجتماعی مقدور نیست.^۱

از منظر بریست.دی.وارویل^۲، مجرم یک مجنون است یا یک نادان، به همین جهت باید او را شفا داد و به او آموخت، نباید او را خفه کرد. از این‌رو دو اصل حاکم بر چگونگی تعیین مجازات، اصل تناسب مجازات با جرم و اصل تناسب مجازات با مجرم می‌باشد. اصل اول ملهم از مفاهیم استحقاق و سزادهی بوده و سزادهی اضافی است که هرکس متناسب با شدت جرمش مجازات شود. تناسب جرم و مجازات که رویکرد جرم‌محور است؛ از اواخر قرن نوزدهم تا حدود زیادی جای خود را به رویکرد مجرم‌محور داد که مطابق آن مجازات نه تنها باید با جرم متناسب باشد بلکه تناسب آن با شخصیت مجرم ضروری است. اصل فردی کردن مجازات که بیانگر این معناست، ناشی از تکامل حقوق کیفری و توجه به فاعل عمل مجرمانه و شخصیت اوست. رعایت اصل تناسب مجازات با جرم آنها یکی از

۱- محمدی، عطاالله، (۱۳۸۰)، اهمیت و نقش روانشناسی در دادگاه اطفال و کانون اصلاح و تربیت، مجله حقوقی دادگستری، شماره ۲۷، صص ۱۰۱-۱۰۲.

2- Brissot De Warville.

۳- مظلومان، رضا، (۱۳۴۹)، آیا مجرم گناهکار است؟ نشریه حقوق، دانشکده حقوق و علوم سیاسی (دانشگاه تهران)، شماره ۲، ص ۱۴۲.

اهداف مجازات را که همانا لازمه استحقاق مجرمان به خاطر عملشان است، آن هم به طور عینی و غیر شخصی تأمین می‌نماید. برای تأمین استحقاق به طور کامل تر و نیز مراعات سایر اهداف سودانگاران مجازات، لازم است مجازات جنبه شخصی پیدا کند. فردی کردن مجازات از عهده این کار برمی آید. در این معنا فردی سازی کیفر، تصحیح مجازات مبتنی بر نیازهای مجرم به عنوان یک فرد است.^۱ ابزار استفاده از اصل تفرد کیفر، گزارشی است از اوضاع و احوال شخصی، خانوادگی و اجتماعی فرد که تحت عنوان گزارش تحقیق اجتماعی یا پرونده شخصیت شناخته می‌شود.

نتیجه این گزارش محاسن بسیاری دارد که ذیلأ به آن اشاره می‌شود:

۱- کاهش رفتار ضد اجتماعی؛

برای کاهش رفتارهای ضد اجتماعی باید آنها را به طور کامل و دقیق شناسایی کرد. یکی از طرق شناسایی کسب اطلاعات ضد اجتماعی شناخت کنشگران است؛ که از طریق شناخت شخصیت کنشگر می‌توان عوامل و بخش پیش از ارتکاب رفتار ضد اجتماعی را احراز نمود. پس از شناخت عوامل مؤثر رفتارهای ضد اجتماعی، می‌توان به ارزیابی آنها پرداخت و ضمن مبارزه برای کاستن آنها، موفق به این توسعه و بهبود اجتماعی و گسترش سطوح امنیت شد.

۲- جلب اعتماد مردم؛

تعیین و متناسب سازی ضمانت اجرای اجتماعی برای رفتارهای ضد اجتماعی از طریق شناسایی شخصیت کجروان به افزایش سطح اعتماد عمومی در شهروندان از این جهت منتهی می‌شود که عدالت کیفری را نظامی عدالت محرفی خواهند کرد، نظامی که چشم بسته و انتقام جویانه مجازات نخواهد کرد.

۳- توسعه عدالت مداری در سیاست جنائی؛

با فرض این که هر بزهکاری باید به سزای اعمال خود برسد؛ حداقل این مورد پذیرش است که باید در حق او عدالت را در حد کمال رعایت کرد و اجازه نداد به سزای او از حد مجازات قرار گیرد بلکه باید عواملی که بر اراده اش مستولی شده و او را ناگزیر به ارتکاب بزه کرده است، در تعیین مجازات لحاظ شود. محاکمه یک بزهکار بدون در نظر گرفتن سوابق و

۱- یزدیان جعفری، جعفر، (۱۳۸۵)، اصل فردی کردن مجازات‌ها؛ تبعیض فاحش یا عدالتی عادلانه، نشریه فقه و حقوق، سال سوم، شماره ۱۱، ص ۴۲.

شخصیت او و تمرکز بر بزّه و محکوم کردن بزهکار به صرف بزهکار بودن، عین بی‌عدالتی است.

۴- بازسازی اجتماعی و پیشگیری از تکرار جرم؛

گشودن پرونده شخصیت برای بزهکار باعث می‌شود که بتوان تدابیر عاقلانه‌ای اتخاذ کرد و در سالم‌سازی این انسان تاسازگار و فراهم آوردن مقدمات بازگشت او به اجتماع، به اقدامات مدبرانه و منطقی دست زد.^۱ لذا در این مجموعه که دستاورد تحقیقات مؤلف در مقطع کارشناسی ارشد به عنوان پایان‌نامه می‌باشد، ضمن تبیین اهمیت این حلقه بنیادین شخص‌سازی کیفر، به لزوم بهره‌جستن از آن در روند دادرسی اطفال و نوجوانان، برای دست یازیدن به داد و ستد منصفانه، پرداخته می‌شود.

برنامه‌های غیرسرکشی‌خیزانه و غیرسزادهنده که امکان تقنین از جانب قانونگذار را در نصوص قانونی به عین فعل و انفعالی دارند اما در عین حال فاقد هرگونه وصف اربابی و عاری از مؤلفه‌های چسب زنده می‌باشند و به ویژه در مورد بزهکاران زیر ۱۸ سال به عنوان بزهکاران پیش‌فابا اعمال بوده و امکان دیربازگشت آنان را به جامعه مهیا می‌سازند، برنامه‌هایی می‌باشند که صرفاً مقام قضائی در اعمال آنها بدون بررسی پرونده شناسایی شخصیت بزهکار توفیق حاصل نخواهد بود.

الف- طرح مسئله

برخی ویژگی‌های شخصیتی افراد بزهکار عبارتند از: فقدان ارتباط بین فرد و جامعه و ارتکاب رفتارهای ناهنجار و خلاف مقررات اجتماعی. افراد بزهکار نسبت به ارزش‌ها، هنجارها و مقررات اجتماعی بی‌تفاوت هستند یا کمتر آنها را رعایت می‌کنند. برخی دیگر از مشخصه‌های بارز این افراد، خود محوری، پرخاشگری، ناپایداری و دشواری در تفاوتی عاطفی می‌باشد.

علت بروز بزهکاری معمولاً علت واحدی نیست. بزهکاری باید از تمام جهات مورد بررسی قرار گیرد از جمله مشکلات جسمی و روانی‌ای که فرد با آن مواجه است. از جنبه روانشناسی گاهی بزهکاری را نتیجه ناکامی و تعارضات شدیدی می‌دانند که کودک در حال

۱- مظلومان، رضا، (۱۳۵۳)، داوری درباره بزهکار بدون شناخت او بی‌عدالتی است، گشودن پرونده شخصیت برای بزهکار ضروری است، نشریه قانون و کلام، شماره ۱۲۶، صص ۶۰-۶۱.

کیفری، گونه‌ای را برگزیند که هم عدالت اجرا شود و هم اهداف مجازات‌ها بهتر تأمین گردد. لازمه تحقق اصل فردی کردن مجازات‌ها تهیه پرونده شخصیت است که با ملاحظه آن بتوان کیفری متناسب با وضعیت و شخصیت مجرم اعمال نمود. چون پرونده شخصیت، حاوی گزارشی از اظهارنظر متخصصان روانشناسی کودک، پزشک، روانکاو و مددکار اجتماعی، در زمینه وضعیت روحی و روانی جسمی و شرایط و موقعیت خاص اجتماعی و خانوادگی اطفال و نوجوانان تحت پیگرد قضائی است.

در نخستین بار در سال ۱۸۷۶، «سزار لومبروزو» استاد پزشکی قانونی در ایتالیا و پیشگام مکتب تحقیقی در علم جزا و جرم‌شناسی، توجه جامعه را به شخصیت مجرم و بررسی زیربنای روانی وی جلب نمود. متعاقباً «مارک آنسل»- بنیانگذار مکتب دفاع اجتماعی جدید یا دفاع اجتماعی بر مبنای دفاع فرد و جامعه- با چاپ کتاب «دفاع اجتماعی» در سال ۱۹۰۴، مجدداً شناخت شخصیت مجرم را لازم دانست. از ابتکارات این مکتب، تشکیل پرونده شخصیت برای مجرمین بود؛ به این معنا که لازم است، قبل از صدور حکم، شخصیت مجرم را از روان‌معرف پزشکی، روانپزشکی، روانشناسی، روانکاو و جرم‌شناسی مورد بررسی قرار داد تا شناخت این عوامل به پیشگیری از جرایم مشابه در آینده همت گمارد. انقلابی که مارک آنسل با حقوق کیفری به وجود آورد، موجب تحول گسترده در مبانی مجازات، مفهوم تعلیق مجازات و آزادی مشروط و نیز شکل‌گیری و تکامل نهادهایی نظیر نظام دادرسی ویژه اطفال و نوجوانان و نیز این نهادها در وضعیتی پیشرفته‌تر و مدرن‌تر به حیات خود ادامه می‌دهد. وی علاوه بر توجه به مجرم و تشکیل پرونده شخصیت برای مجرمین، برای شناخت شخصیت و اصلاح مجرمان جهت اصلاح و درمان آنها، نهادهایی چون پیشگیری از وقوع جرم، کیفر زنجیری، سبب زدائی را به منظور رسیدن به جامعه سالم و ایده‌آل پیشنهاد می‌کند.

در نظام حقوقی ایران، طبق ماده ۳۸ «آئین‌نامه اجرائی سازمان زندات و خدمات تأمینی و تربیتی»، مصوب ۱۳۸۴، شناخت شخصیت محکومان به حبس و کشتن در حل مشکلات شخصی، خانوادگی و اجتماعی آنان با کسب نظر روانشناسان و ضبط این اطلاعات در پرونده شخصیت، صریحاً ذکر شده و مطابق بند «ک» ماده ۱۸ آئین‌نامه مذکور، تهیه آمار و اطلاعات جهت استفاده در امور اجرائی و مطالعات کیفرشناسانه، لازم دانسته شده است. با وجود ماده ۴۷ و با توجه به صراحت مواد ۶۳ و ۶۴ این آئین‌نامه در مورد تشکیل پرونده

شخصیت برای محکوم به حبس، در حال حاضر در پرونده‌های مطروحه در دادگاه‌های جنائی، کم‌توجهی به این قوانین محسوس است تا آنجا که پزشکی قانونی، تنها به احراز مسئولیت کیفری مجرمین، در راستای اعمال ماده ۵۱ قانون مجازات اسلامی ۱۳۷۰، که اشعار می‌دارد: «جنون در حال ارتکاب جرم به هر درجه که باشد رافع مسئولیت کیفری است» به اثبات جنون یا عدم آن در فرد مجرم بسنده می‌کند و اما به‌طور خاص در بزهکاری اطفال و نوجوانان ماده ۱۶ از مجموعه قواعد سازمان ملل برای دادرسی ویژه اطفال و ضرورت تشکیل پرونده شخصیت جز در مورد اتهامات جزئی اطفال و نوجوانان، در طول جرم تحقیقات و دادرسی تصریح نموده است. ماده ۷ قانون تشکیل دادگاه اطفال بزهکار مصوب سال ۱۳۲۸ و ماده ۲۲۲ قانون آیین دادرسی دادگاه‌های عمومی و انقلاب در امور کیفری مصوب سال ۱۳۷۸، در خصوص اطفال تشکیل پرونده شخصیت را با هر نوع اتهام اعم از خرد و «لین» تشخیص قاضی دادگاه موکول نموده و الزامی برای تشکیل آن حتی در موارد اتهامات سنگین مقرر نکرده است. به‌طور خلاصه باید گفت در حقوق ایران برخی از ویژگی‌های مهم دادرسی اطفال، نوجوانان، که از آن جمله اجباری نمودن تشکیل پرونده شخصیت در جرایم مهم است اعمال نمی‌گردد.

بنابراین مهمترین هدفی که می‌تواند به تحقیق در این باره را فراهم نماید، بحث اعمال مجازات عادلانه، تأمین اهداف مجازات و مهم‌تر از آن پیشگیری از وقوع جرایم اطفالی است که قرار نیست با رسیدگی غیرعادلانه به بزهکاری نامتناسبی را داشته باشند. لذا غیبت این پرونده در کنار پرونده کیفری بزهکاری نظام فعلی کشور می‌تواند تناسب بین بزهکاری و کیفر مورد حکم را برهم ریخته و با دوستان روند رسیدگی از عدالت، مخاطرات فراوانی برای بزهکار (خصوصاً اطفال و نوجوانانی که از آن‌ها تمام نمای آینده اجتماع هستند) و جامعه به بار آورد.

ج- اهداف نوشتار

هدف اصلی این تحقیق، دستیابی به فرآیندی است که در آن نظام عدالت به بهترین ساختار تعیین کیفر دست یابد. ساختاری که با اتخاذ کارآمدترین روش‌ها و ضمانت اجراها بتواند به نحوی مؤثر از بزهکارتر شدن بزهکارانی که به فرآیند پاسخگویی عدالت کیفری وارد شده‌اند جلوگیری نماید.

۱- شناخت پرونده شخصیت و بررسی خلاءهای غیرقابل انکار این تأسیس حقوقی در تمام

مراحل رسیدگی در نظام عدالت کیفری ایران با رویکرد به امکان فردی سازی کیفر در مجازات های تعزیری و بازدارنده.

۲- بررسی رابطه جدانشدنی لزوم تشکیل پرونده شخصیت بزهکاران در مورد اطفال و نوجوانان بزهکار در اجرای اصل فردی سازی کیفر با در نظر گرفتن شناخت ابعاد مختلف این پرونده (از لحاظ زیستی- روانی- اجتماعی)

۳- مطالعه نتایج اعمال و عدم اعمال پرونده شخصیت بزهکاری اطفال و نوجوانان با تکیه بر اصل فردی سازی کیفر و دستیابی به اهداف پیشگیرانه، در دو نظام عدالت کیفری ایران و اصل کالیفرنیا.

د- پرسش ها و نوشتار

۱- چه راهکارهایی می توان در سیاست جنائی تقنینی و قضائی ایران جهت پرکردن خلاء پرونده شخصیت در بررسی جرم کیفری کالیفرنیا و با توجه به دکرترین حقوقی یافت؟

۲- تشکیل پرونده شخصیت برای اطفال و نوجوانان در ساختار نظام عدالت کیفری مستلزم گذار از چه فرآیندی است؟

۳- نظام عدالت کیفری تا چه اندازه می تواند به اجرای فردی سازی کیفر در اتخاذ کارآمدترین واکنش های کیفری سیاست جنائی قضائی را در پیشگیری از تکرار بزهکاری در اطفال و نوجوانان تقویت نماید؟

ه- فرضیات نوشتار

۱- تشکیل پرونده شخصیت مستلزم رعایت اصل تفرید است. قاضی با استفاده از اختیارات معینی که قانون به او تفویض کرده و با مطالعه اوضاع و احوال ارتکاب جرم و شخصیت و سوابق بزهکار، با اعمال کیفیات مخففه یا مشدد درباره جرم، با به متناسب ترین عکس العمل کیفری علیه او دست می زند.

۲- اصل لزوم تشکیل پرونده شخصیت که از مناسب ترین شیوه های اصلاح و درمان و تربیت است؛ به قضات اختیار می دهد تا با توجه به وضعیت و شخصیت طفل یا نوجوان بزهکار، اصل تناسب بین عمل ارتكابی (جرم) و کیفر را لحاظ کرده و در میان انواع گزینه های کیفری، گونه ای را برگزینند که هم عدالت اجرا شود و هم اهداف مجازات ها بهتر تأمین گردد. لذا پیشگیری از تکرار جرم را تقویت می نماید.

و- روش تحقیق

روش مورد استفاده در این تحقیق روش تحلیلی-توصیفی با ابزار کتابخانه‌ای است. با این ابزار از طریق فیش‌برداری به تحقیق و تفحص در کتب و مقالات حقوقی، مجلات، سایت‌های اینترنتی علمی و حقوقی و آراء دادگاه‌ها پرداخته خواهد شد. همچنین ترجمه مقالات و قوانین مربوط به نظام عدالت ایالت کالیفرنیا در راستای موضوع تحقیق و تطبیق آن با عدالت کیفری ایران، جزء ضروریات کار می‌باشد.

ز- محدودیت‌ها و موانع

با توجه به تطبیقی بودن کتاب، محدودیت‌های آن را می‌توان به ۳ دسته تقسیم نمود:

۱- محدودیت‌های موانع مؤمی کتاب؛

از جمله مهم‌ترین محدودیت‌ها در این مورد دشواری در دسترسی به مصادیق پرونده شخصیت اطفال و نوجوانان می‌باشد. برای اینکه به محتوای حقیقی این پرونده دسترسی و فحوای آن مورد بررسی قرار گیرد و همچنین برای بررسی موضوع بهره‌گیری از نهاد پرونده شناسایی شخصیت در دادرسی اطفال و جوانان مانع سری بودن اطلاعات همواره روند مصادقی تحقیق را مختل می‌نمود.

۲- محدودیت‌های مربوط به تحقیق در سیستم عدالت کیفری ایران؛

به دلیل تغییر قوانین، پیش‌بینی نهادهای جدید و تأسیسات حقوقی که تاکنون در کشور بی‌سابقه بوده‌اند و در عمل نیازمند تصویب آئین‌نامه و رویه‌های قضائیه هستند و هنوز تا تصویب آنها زمان زیادی باقی‌مانده است، محقق را با مانع مواجه کرده و گاهی خلاء منابع لازم و عدم امکان بهره‌گیری از نظر اساتید و دکترین مواجه نمود. همچنین به دلیل اینکه قوانین هنوز بازتاب اجرایی خود را نمایان نساخته‌اند تحقیق مشی تئوری دشوار تر گرفت.

۳- محدودیت‌های مربوط به تحقیق در نظام عدالت کالیفرنیا؛

وجود فیلترینگ سایت‌های مربوط به حقوق کالیفرنیا، در روند تحقیق محقق در دشواری در دسترسی به مقالات و ویدئو می‌ساخت. همچنین عدم دسترسی رایگان به بعضی از مقالات و کتب مربوطه موجب بهره‌گیری محدود از آنها می‌گردید.

ح- پیشینه

در مورد پرونده شناسایی شخصیت می‌توان گفت در تمام کتاب‌ها که به نحوی مرتبط با این موضوع بوده‌اند اشاره‌ای به آن شده است. البته کتابی تحت عنوان پرونده شناسایی به چاپ

رسیده است که در آن تنها به لزوم تشکیل این پرونده در کنار پرونده کیفری اشاره شده است و در هیچ یک به طور کامل، نحوه تشکیل و بهره‌گیری از این نهاد تشریح نشده است. فی الواقع با وجود خلاء قانونی موجود، به بررسی تئوری آن اکتفاء شده و ندرتاً به استفاده عملی آن در سازمان زندان‌ها پرداخته شده است. اما در مورد پرونده شخصیت اطفال و نوجوانان بزهکار به صورت تطبیقی با حقوق کالیفرنیا نه پایان‌نامه‌ای و نه کتابی موجود نیست. لیکن در بررسی کتب، مقالات و پایان‌نامه‌هایی که در مورد پرونده شخصیت کار شده است، پژوهش در باب موضوع تحقیق خصوصاً با رویکردی تطبیقی احساس می‌شود. زیرا به جهت نمونه از آنها اشاره می‌شود:

الف- کتاب‌ها:

- ۱- ابراهیمی، ابراهیم، (۱۳۸۹)، پرونده شخصیت در فرآیند کیفری ایران، چاپ اول، انتشارات فکرستان، تهران.
- ۲- باصری، علی‌اکبر، (۱۳۸۸)، سببیت جنائی قضائی کودکان و نوجوانان در حقوق داخلی و اسناد بین‌المللی، چاپ اول، نشر چشمه، تهران.

ب- مقاله‌ها:

- ۱- شاملو، باقر؛ مهدی گوزلی، (۱۳۹۰)، شخصیت در حقوق کیفری ایران و فرانسه، نشریه آموزه‌های حقوق کیفری، دانشگاه علوم اسلامی رضوی، سال اول، شماره ۲.
- ۲- یزدیان جعفری، جعفر، (۱۳۸۵)، اصل فردی بردن محاکمات؛ تبعیض فاحش یا عدالتی عادلانه، نشریه فقه و حقوق، سال سوم، شماره ۱.

پ- پایان‌نامه‌ها:

- ۱- سلیمانی سالم، ایرج، (۱۳۵۴)، لزوم تشکیل پرونده شخصیت برای بزهکاران، دانشگاه ملی ایران (دانشگاه شهید بهشتی) دانشکده حقوق، گرایش جزا و جرم‌شناسی، مقطع کارشناسی ارشد.
- ۲- سلامی، پرویز، (۱۳۶۲)، پرونده شخصیت، دانشگاه شهید بهشتی، دانشکده حقوق، گرایش جزا و جرم‌شناسی، مقطع کارشناسی ارشد.
- ۳- ابراهیمی، ابراهیم، (۱۳۸۷)، پرونده شناسایی شخصیت در فرآیند کیفری ایران (مطالعه میدانی)، دانشگاه تهران، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، گرایش جزا و جرم‌شناسی، مقطع کارشناسی ارشد.

ط - تعریف کلید واژگان

۱- جرم‌شناسی بالینی؛

جرم‌شناسی بالینی، به عنوان یکی از شاخه‌های جرم‌شناسی، دانشی علمی- ترکیبی است که با استفاده از نتایج مطالعات علوم جرم‌شناسی عمومی و اختصاصی به بررسی فرد و ویژگی‌های او پرداخته با آگاهی از درجه خطرناک بودن و قدرت سازگاری و هماهنگ کردن وی با ضوابط و معیارهای اجتماعی به ارائه درمان‌های ضروری پرداخته و هدف دور کردن بزهکار از تکرار جرم را پیگیری می‌نماید.

هدف جرم‌شناسی بالینی آگاهی از درجه حالت خطرناک، پیش‌بینی رفتار فرد در آینده و ارائه روشی است که باید برای کاهش امکان تکرار جرم، در مورد او اجرا شود. لذا اهم وظایف یا محور فعالیت علم جرم‌شناسی بالینی را باید در تعیین و ارائه طرق معالجه بزهکاران بر مبنای ویژگی‌های روانی و روحی و درجه ابتلای آنان به بیماری بزهکاری و دیگر معیارهای اجتماعی دانست. رشته از مطالعه بزهکار و ارائه روش‌های درمانی به منظور جلوگیری از تکرار جرم، جرم‌پیشگیری بالینی به بررسی طرق پیشگیری از جرم و مراقبت و نگهداری مجرمین نیز اطلاق می‌گردد.^۱

در حقیقت جرم‌شناسی بالینی دارای دو مفهوم موسوع و مفهوم مضیق است. در مفهوم موسوع آن، به مطالعه پدیده فردی در مقابل بزهکاری یا کمک جرم‌شناسی اجتماعی می‌پردازد. از این لحاظ این علم قسمتی از جرم‌شناسی نظری است. اما در مفهوم مضیق، این علم به مطالعه چند شاخه‌ای حالت فردی شخص مجرمین می‌پردازد تا بتوان از جرایم آینده پیشگیری کرد. از این لحاظ این علم شاخه‌ای از جرم‌شناسی کاربردی است.^۲

۲- بزهکار پیش‌رس؛

در لغت به معنای خطاکار یا خطاکننده زود هنگام آمده است^۳ و در اصطلاح کسی است که زودتر از زمان متعارف مرتکب بزهکاری می‌شود. زودترین سن کجروی ۱۱ سالگی است. آغازگران زودرس بزهکاری که معمولاً سن آنها بین ۱۵ تا ۱۷ سال است اغلب مدت زمان

۱- مظلومان، رضا، (۱۳۵۶)، جرم‌شناسی (کلیات)، چاپ دوم، نشر دانشگاه تهران، تهران، ص ۱۴۷.

۲- نور بها، رضا، (۱۳۸۰)، زمینه جرم‌شناسی، چاپ دوم، انتشارات گنج دانش، تهران، ص ۸۰.

۳- دهخدا، فرهنگ الکترونیکی؛

بیشتری را در بزهکاری باقی می‌مانند و به بزهکار پایدار یا تکرار کننده تبدیل می‌شوند. بسیاری از نوجوانان که به‌طور مزمّن به بزهکاری مشغول‌اند فی‌الواقع بزهکاران حرفه‌ای آینده هستند.

۳- مؤلفه‌های خطر؛

مؤلفه‌های خطر یا فاکتورهای ریسک در لغت به معنای عوامل خطر است^۱ و در اصطلاح به خصایص فردی و شرایط (اوضاع و احوال) اجتماعی-اقتصادی، فرهنگی، جمعیت‌شناختی یا سایر شرایطی اشاره دارند که احتمال وارد و درگیر شدن فرد را در رفتارهای مجرمانه پایدار آینده افزایش می‌دهد.^۲

مؤلفه‌ها یا عوامل خطر را می‌توان مشکلات جامعه‌پذیری معنا نمود. ممکن است از مکان‌های اصلی جامعه‌پذیر شدن فرد (خانواده، مدرسه، گروه‌های همسالان، محیط محلی) یا از خصوصیات شخصیت فرد مورد نظر ناشی شود، که عموماً به دنبال شکست و یا ضعف‌های موجود در این محیط‌ها می‌باشد. تحصیل و تفریح به وجود آمده است.

این عوامل می‌تواند اعم از سطح سواد و دانش والدین، نموده‌های اقتدار ضعیف والدین، فقر اقتصادی، بی‌ثباتی یا فقدان فعالیت حرفه‌ای، وابستگی شدید به کمک‌های اجتماعی، مصرف مواد مسموم کننده، ضعف یا نقص‌های روانشناختی و حتی روانپزشکانه، خشونت بدنی، جنسی و عاطفی، از هم پاشی از دواج، فقدان نظارت و کنترل، شکست تحصیلی، اخراج دائمی از مدرسه، آموزش و پرورش ناکام، رفت‌وآمد با جوانان حاشیه‌گرا و گاهاً بزهکار، گدائی، غیبت از کانون خانواده، پرسه زدن، خیابانی، فقدان اوقات فراغت، خشونت‌های تلویزیونی، زندگی در محله‌های فقیرنشین، مسکن نامتناسب، سن، داشتن مشکل در برقراری ارتباط، فقدان نشانه‌های نسبی (رگ و استخوان خانوادگی)، ارتباط شفاهی پائین‌تر از حد متوسط با دیگران، کنترل ضعیف خود، ریسک‌پذیری، فعالیت جنسی و بارداری زودرس، دردهای جسمانی، خودزنی، افسردگی و شروع به خودکشی، انحرافات رفتاری، داشتن مسئله سلامتی جسمانی یا روانی، تعلق به یک اقلیت، و اجرت طفل در

۱- همان.

۲- توصیه نامه کمیته وزیران دولت‌های عضو شورای اروپا مصوب ۶ اکتبر ۲۰۰۰.

سن بسیار پائین و... باشد.^۱

۴- فردی سازی مجازات؛

فردی سازی مجازات یا اصل تفرید کیفر به عنوان یکی از اصول مترقی حاکم بر مجازات‌ها، که استثنایی سهل و ممتنع بر اصل قانونی بودن مجازات‌ها وارد نموده است به معنی اعمال و اجرای مجازات متناسب با شخصیت و ویژگی‌های جسمی، روانی و اجتماعی فرد بزه‌کار است که به اعتبار ماهیت جرم ارتكابی و یا خصوصیات بزه‌دیده از طرف مقنن پیش‌بینی می‌شود. از سوی مقام قضائی به منصفه ظهور می‌رسد و ممکن است حسب مورد منجر به تشدید تخلف یا تعلیق و... مجازات شود.

منظور از فردی سازی مجازات این است که در عین رعایت اصل قانونی و شخصی بودن مجازات، قاضی بتواند بر رعایت اوضاع و احوال اجتماعی، جسمی، روانی بزه‌کار، برای بزه‌کاران متعددی که مرتکب جرم واحد شده‌اند مجازات‌های مختلف تعیین نماید. وجود حداقل و حداکثر در مجازات‌ها، موجب مقرراتی برای عفو، تعلیق تعقیب و تعلیق مجازات، مقررات مربوط به اعمال کیفیت تشدید و مخففه، اختیار قضائی در کم یا زیاد کردن مجازات و مواردی نظیر آن، از نشان‌های ارزش فردی کردن در مجازات هستند.

شخصی سازی کیفر، نه تنها به عنوان قداست و اختیار قضائی مطرح می‌شود، بلکه یک وظیفه است تا مجازات مناسب را با توجه به وضعیت متهم برای مرتکب تعیین کند.

۵- پرونده شناسایی شخصیت؛

پرونده شناسایی از دستاوردهای جرم‌شناسی بالینی است که ارائه ویژگی‌های شخصیتی بزه‌کار می‌تواند در مراحل مختلف دادرسی مؤثر واقع می‌گردد زیرا یکی از اهداف مجازات‌ها، اصلاح و بازپروری و دوباره اجتماعی کردن بزه‌کار است و این امر ممکن نیست مگر با مطالعه و شناخت شخصیت بزه‌کار.

از آنجا که پی بردن به زوایای شخصیت بزه‌کاران، تنها با بررسی عواملی همچون مثل جنس، وضعیت جسمانی، روانی، اقتصادی، خانوادگی، اجتماعی و... امکان‌پذیر است، لذا پرونده مذکور، با استفاده از تحقیقات و نظریات متخصصین فن از پزشکی، روانپزشکی، روانشناسی کیفری، جرم‌شناسی، علوم مذهبی و غیره از طریق آبروواسیون‌های در محیط باز

۱- روبرکاری یو، ترجمه نجفی‌ابرنادادی، علی‌حسین؛ (۱۳۸۱)، مداخله روانشناختی - اجتماعی زودرس در پیشگیری از رفتارهای مجرمانه، نشریه تحقیقات حقوقی، شماره ۳۵ و ۳۶، صص ۲۷۷-۲۷۹.

و بسته، امر تشخیص را امکان پذیر می گرداند. یعنی کشف ارتباط میان ساختمان فکری مجرم و رشد عاطفی و زیستی او و همچنین جرم ارتكابی و متعاقب آن کشف عوامل جرم را و نحوه برخورد با آنها را محقق می کند.

پرونده شناسایی شخصیت، حاوی تمام مطالب و اطلاعاتی است که با شناخت آنها در جریان رسیدگی و پس از آن می توان از تکرار و پایداری در بزهکاری در همان نقطه آغازین کجروی جلوگیری نمود.

۱- اختصار: کتاب حاضر از دو بخش تشکیل شده که اجمالاً به شرح ذیل است:

بخش اول، مشتمل بر دو فصل است. در فصل نخست در دو مبحث مبانی نظری (در سه گفتار) و ضرورت و اهداف پیشگیرانه در دادرسی (در سه گفتار)، به بزهکاری اطفال و نوجوانان پرداخته می شود. در فصل دوم این بخش، به طور خاص وارد مقوله پرونده شخصیت شده، در مبحث نخست ضمن بیان سیر تکاملی پرونده شخصیت، به طور اخص (در دو گفتار) به سیر تکاملی این نهاد در ایالات متحده آمریکا و ایران پرداخته شده است و در مبحث دوم این فصل، ضمن بررسی کلی اجزای پرونده شخصیت و نحوه تشکیل آن (در سه گفتار)، به طور اختصاصی و تطبیقی به بررسی پرونده شخصیت در دادرسی اطفال و نوجوانان پرداخته می شود.

بخش دوم، نیز مشتمل بر دو فصل است. فصل نخست در چهار مبحث به طور اختصاصی به جایگاه پرونده شناسایی شخصیت در مراحل رسیدگی به بزهکاری اطفال و نوجوانان در نظام عدالت کیفری ایران، از مواجهه طفل و نوجوان بزهکار با مراجع تحقیق و تعقیب تا خروج وی از نظام عدالت کیفری، می پردازد. در فصل دوم ضمن بیان بهیچ وجهی از روند توجه به دادرسی اطفال در ایالات متحده آمریکا و نظام عدالت کیفری آن، به طور اخص در چهار مبحث به جایگاه پرونده شخصیت در روند رسیدگی به بزهکاری اطفال و نوجوانان، از پیشینه اجتماعی در رسیدگی های غیر رسمی تا جایگاه گزارش تحقیق اجتماعی طفل یا نوجوان در هر یک از قرارهای تهائی که دادگاه ممکن است در جریان رسیدگی های رسمی مورد حکم قرار دهد، در نظام عدالت ایالت کالیفرنیا پرداخته می شود.